

Motion till riksdagen 2021/22:4631

av Pia Steensland m.fl. (KD)

med anledning av skr. 2021/22:213 En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken samt spel om pengar 2022–2025

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillkännagivandena från betänkande 2020/21:SoU25 angående ANDTS-strategin ska genomföras skyndsamt och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ANDTS-strategins övergripande mål bör förankras i riksdagen för att säkerställa den partiöverskridande samsyn som krävs för ett långsiktigt framgångsrikt arbete inom ANDTS-området och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att Krogar mot Knark och flera effektiva preventiva metoder inom ANDTS-området bör tillgängliggöras över hela landet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återinrätta en samordningsfunktion för ANDTS vid Regeringskansliet och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utarbeta tvååriga konkreta handlingsplaner som knyts till strategin och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Folkhälsomyndigheten i uppdrag att öka medvetenheten och förståelsen kring vikten av preventivt arbete och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Folkhälsomyndigheten i uppdrag att ta fram riktlinjer för när de olika preventionsnivåerna ska användas och för vilka målgrupper, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra beräkningar av kostnadseffektiviteten för evidensbaserade metoder inom ANDTS-området och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram förtydligad statistik och riktlinjer inom alkoholområdet inklusive s.k. alkoholindex och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det civila samhällets arbete måste prioriteras och uppmuntras och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge i uppdrag åt Socialstyrelsen att se över riktlinjer för riskkonsumtion och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en solidarisk och restriktiv alkoholpolitik och ett starkt preventivt arbete riktat mot barn och unga och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka förutsättningarna för att anställda inom hälso- och sjukvården samt äldreomsorgen har kunskap om alkoholens negativa effekter på hälsan och rutiner för att identifiera och agera vid misstanke om eller upptäckt av riskbruk eller skadligt bruk av alkohol, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt tillgodose tidigare tillkännagivande (2020/21:SoU20) angående att anhöriga får tillgång till naloxonläkemedel, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt tillgodose tillkännagivande (2021/22:SoU10) angående att utvärderingen av narkotikapolitiken skulle analysera utfallet av de internationella insatser som gjorts för att minska narkotikadödligheten, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om riskklassificering av olika spel om pengar och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppmärksamma problematiken kring att personer med svåra beroendeproblem som har stängt av sig via Spelpaus återfaller genom att söka sig till utländska spelsidor som inte har licens i Sverige, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtgärder för att stoppa skuldsättningsspirallerna som drabbar personer med ett riskfyllt spelande om pengar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ökad tillgänglighet av vård och behandling av skadligt bruk och beroendesjukdom inom kriminalvården och tillkännager detta för regeringen.

Sammanfattning av regeringens skrivelse och dess bakgrund

Den 18 mars 2021 beslutade regeringen propositionen En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar 2021–2025 (prop. 2021/22:132), den s.k. ANDTS-strategin. Riksdagen avslog efter förslag från Kristdemokraterna den 15 juni 2021 regeringens proposition och förslaget till ett nytt

övergripande mål. Riksdagen ansåg att det behövdes en större tydlighet när det gäller regeringens prioriteringar och uppmanade därför regeringen i ett tillkännagivande att återkomma med ett förslag till en reviderad och förbättrad ANDTS-strategi. I strategin skulle det, enligt riksdagen, vara tydligt vilka olika insatser som måste vidareutvecklas och genomföras samt var ansvaret för insatserna ska ligga. Utöver tillkännagivandet om en reviderad strategi, efterlyste riksdagen ytterligare åtgärder kopplade till strategin och tillkännagav även följande till regeringen: ge i uppdrag åt Socialstyrelsen att genomföra kartläggningar om missbruk i syfte att förbättra beroendevården; i strategins övergripande mål bör hänsyn tas till att olika nikotin- och tobaksprodukter kan orsaka olika stora skadeverkningar; Socialstyrelsen bör få i uppdrag att klargöra de gradskillnader av ANDT-produkters skadeverkningar som är vetenskapligt påvisade – bl.a. för att ha som underlag vid lagstiftning inom området samt för att förvalta, kvalitetssäkra och vidareutveckla framgångsrika ANDTS-förebyggande metoder bör det enligt utskottet inrättas ett nationellt kompetenscentrum för prevention.

I den aktuella skrivelsen anger regeringen att den redogör för en delvis omarbetad ANDTS-strategi för perioden 2022–2025. Syftet med strategin är att ange mål och inriktning för hur samhällets insatser inom området ska genomföras, samordnas och följas upp under perioden 2022–2025. För att främja långsiktighet och kontinuitet anser regeringen att det övergripande målet för ANDTS-politiken bör ligga fast. Regeringen bedömer dock att innehållet i ANDT-strategin bör breddas till att även omfatta spel om pengar. Tobaksprodukter bedöms även omfatta andra nikotinprodukter och narkotikaområdet även innefatta narkotikaklassade läkemedel. För att uppnå regeringens ambitioner inom området bedöms därtill att arbetet med narkotikaprevention bör förstärkas och att det brottsförebyggande och brottsbekämpande arbetet bör vara en integrerad del av arbetet med strategin. I strategin bedöms även att det övergripande målet för narkotikapolitiken – ett narkotikafritt samhälle – bör följas av en nollvision som innebär att ingen ska dö till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar.

Det övergripande målet för ANDTS-politiken kompletteras av en målstruktur med sju långsiktiga mål som anger inriktningen för ANDTS-arbetet i sin helhet. Till målen knyts prioriterade insatsområden som ska vägleda arbetet mot målen under strategiperioden. En utgångspunkt för det fortsatta arbetet bör vara att ytterligare stärka jämlikhets- och jämställdhetsperspektivet samtidigt som skyddet för barn och unga bör genomsyra arbetet på alla nivåer.

För att stödja det lokala och regionala arbetet och bidra till strategins genomförande och uppföljning bedöms att den nuvarande ansvarsfördelningen mellan myndigheter och samordningen på området bör kvarstå. Regeringen avser även att verka för att stärka förutsättningarna för en god dialog om utvecklingen, åtaganden och behov av åtgärder mellan regeringen, berörda myndigheter och det civila samhällets organisationer. Samverkan mellan myndigheter och andra berörda aktörer bör genomsyra arbetet.

Kristdemokraternas synpunkter

Regeringens förslag till ANDTS-strategi har stora brister

Kristdemokraterna beklagar att ANDTS-frågorna inte får högre prioritet av S-regeringen. För att alla människor ska kunna växa upp och leva utan risk att skadas på grund av eget

eller andras bruk av ANDTS-produkter krävs det ett långsiktigt och uthålligt arbete utifrån tre perspektiv: i) tillgänglighetsbegränsningar, ii) effektiva preventiva insatser samt iii) vård- och behandlingsinsatser. Ett tydligt politiskt ledarskap och en ändamålsenlig ANDTS-strategi som beaktar dessa delar är avgörande för att arbetet ska vara framgångsrikt. Här har regeringen misslyckats. Det kan inte heller nog betonas att verkningfulla förebyggande åtgärder för att uppnå ett narkotikafritt samhälle är av central betydelse för att bekämpa grov organiserad brottslighet, vars ekonomiska motor ofta utgörs av intäkter från narkotikahandel. Konflikter om narkotikahandel är inte sällan bakomliggande orsak till skjutningar och sprängningar som påverkar tryggheten i samhället på ett mycket allvarligt sätt. Därför är insatser för att minska tillgänglighet och bruk av narkotika viktiga. Kristdemokraterna föreslår exempelvis även straffskärpningar, omfattande satsningar på polis och övriga rättsväsendet samt socialtjänsten, utöver de åtgärder som vi föreslår i denna och vår ANDTS-motion som presenterades under allmänna motionstiden 2021/22. Inte heller inom dessa områden levererar regeringen på ett tillfredsställande sätt.

Den första ANDT-strategin togs fram under ledning av dåvarande folkhälsominister Maria Larsson (KD) och antogs av riksdagen i mars 2011. Den senaste ANDT-strategin löpte ut vid årsskiftet 2020/21 och när regeringen väl presenterade ett nytt förslag till strategi inför riksdagen under våren 2021 var det dessvärre en undermålig produkt. Den var otydlig och saknade konkreta insatser för hur Sverige ska kunna minska det mänskliga lidandet och de negativa samhällseffekterna som är kopplade till ANDTS. Att släppa igenom en dålig strategi i riksdagen bara för att ha en strategi vore ett svek mot alla de barn som lever i en familj där det finns problematik med skadligt bruk av alkohol och droger, men också mot alla de människor som far illa eller riskerar att fara illa av sitt eget eller andras användning av exempelvis alkohol eller narkotika. Kristdemokraterna yrkade därför på att regeringens förslag till strategi skulle avslås. Vi följde upp vårt avslagsyrkande med en mängd konkreta yrkanden kring vad vi anser behöver prioriteras för att strategin ska bli ett effektivt och konkret verktyg för att proaktivt och långsiktigt stärka och intensifiera arbetet inom ANDTS-området på alla nivåer. Detta inkluderar ANDTS-politiska beslut och insatser på nationell, regional och kommunal nivå men också ett tillvaratagande av det civila samhällets expertis och insatser inom området. Kristdemokraternas förslag till avslag på regeringens förslag till ANDTS-strategi fick stöd av en majoritet i riksdagen. Eftersom Kristdemokraterna är angelägna om att Sverige skyndsamt ska få en ny ändamålsenlig ANDTS-strategi på plats arbetade vi också konstruktivt tillsammans med övriga partier under beredningen i socialutskottet och enades om ett antal tillkännagivanden som riktades till regeringen och syftade till att förbättra strategin och det ANDTS-politiska arbetet framöver. Dessa tillkännagivanden är nämnda ovan.

Det tog cirka tio månader för regeringen att återkomma till riksdagen med ett nytt förslag till ANDTS-strategi. Kristdemokraterna hade förväntat sig att S-regeringen skulle ha förvaltat den tiden väl för att på bästa sätt förbereda och/eller tillgodose de tillkännagivanden som riksdagen gav i samband med avslaget på deras tidigare förslag. Tyvärr blev vi besvikna. För det första har regeringen valt att återkomma till riksdagen med en skrivelse i stället för att lägga fram en proposition. Det är problematiskt då en skrivelse har en redogörande karaktär och saknar förslag till riksdagsbeslut. Det innebär att strategin inte får en chans att bli förankrad i riksdagen. I stället kommer Sverige nu att få en ANDTS-strategi som enbart Socialdemokraterna står bakom. Det menar Kristdemokraterna är en respektlös hantering av ärendet då ANDTS-frågorna kräver ett parti-

överskridande stöd på ett nationellt plan för att arbetet inom området ska bli framgångsrikt och långsiktigt hållbart. För det andra har regeringen i vår mening inte bemött eller tillgodosett riksdagens relaterade tillkännagivanden på ett tillfredsställande sätt. Nedan redogör vi kristdemokrater för vår syn på regeringens hantering av de aktuella tillkännagivandena.

Angående tillkännagivandet I strategin ska det vara tydligt vilka olika insatser som måste vidareutvecklas och genomföras samt var ansvaret för insatserna ska ligga (bet. 2020/21:SoU25 punkt 2, rskr. 2020/21:375)

Huvudskälet till att riksdagen avslög regeringens tidigare förslag till ANDTS-strategi var att den var otydlig och därför behövde utvecklas och konkretiseras för att nå strategins syfte om ”att ange mål och inriktning för hur samhällets insatser inom området ska genomföras, samordnas och följas upp under strategiperioden 2021–2025”. Regeringen anger att den anser att det aktuella tillkännagivandet är slutbehandlat i och med att de har framställt den aktuella skrivelsen som i dess mening omfattar en förbättrad ANDTS-strategi där regeringens prioriteringar, vilka insatser som ska utvecklas under strategiperioden samt var ansvaret för insatserna ska ligga tydliggörs. Regeringen anger dock inte på ett överskådligt sätt i skrivelsen vilka förändrade prioriteringar som har gjorts jämfört med den tidigare propositionen. Det gör det svårt att granska detaljerna kring regeringens revideringar. Kristdemokraterna kan dock konstatera att vi fortsatt saknar flera delar för att strategin ska bli tydlig och ändamålsenlig. Det handlar exempelvis om delar som ansvarsfördelning, en ändamålsenlig organisationsstruktur, mål som är konkreta och uppföljningsbara, konkreta handlingsplaner och resursförstärkning. Vi presenterar mer om våra förslag inom dessa områden nedan.

I den tidigare propositionen skrev regeringen upprepade gånger att den *överväger* att inrätta olika insatser eller att tydliggöra olika ansvarsförhållanden inom strategins område – inte att den *ska* genomföra åtgärderna. Dessa vaga formuleringar skapade en otydlighet om regeringens konkreta prioriteringar, men framför allt skapar de en osäkerhet kring hur strategins övergripande mål ska kunna uppnås i praktiken. I den aktuella skrivelsen har regeringen visserligen tagit bort ordet ”överväger” på de flesta ställen, men samtidigt har den också tagit bort flera av de förslag som var kopplade till den aktuella insats som regeringen sa sig överväga. Kristdemokraterna menar att regeringen i samband med detta har gjort felaktiga prioriteringar i flera fall. Nedan följer några konkreta exempel.

På s. 47 i propositionen angav regeringen följande under rubriken Metodutveckling för att stärka det narkotikaförebyggande arbetet och därmed skydda barn och unga: ”Projektet Krogar mot Knark är ett nationellt nätverk bestående av representanter från krogar, restauranger och myndigheter i ett antal kommuner och som genom narkotika-utbildning för personal, policyarbete samt polisiär tillsyn och kontroll arbetar för att minska och försvåra användandet av narkotika i krogmiljö. Regeringen anser att aktuell modell bör användas i högre utsträckning än vad som görs i dagsläget och överväger därför att stödja möjligheten att sprida goda metoder som används i det förebyggande arbetet.” I skrivelsen nämns däremot inte metoden Krogar mot Knark alls. Det är ett beklagligt ställningstagande av regeringen att inte prioritera att metoden ska användas i högre utsträckning, då metoden är utvecklad och evidensbaserad av STAD (Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem vid Centrum för psykiatriforskning, Karolinska institutet) och är framgångsrik i att skapa en trygg och säker miljö för såväl gäster som

krogpersonal genom att minska narkotikarelaterade problem¹. Kristdemokraterna anser att Krogar mot Knark är en av flera effektiva metoder som bör tillgängliggöras till hela landet genom det av riksdagen efterfrågade nationella kompetenscentrumet för ANDTS-prevention.

På s. 54 i propositionen under rubriken Stärkt kompetens inom äldreomsorgen för att uppmärksamma och hantera skadligt bruk av bl.a. alkohol bland äldre anges följande: ”Regeringen överväger därför att stärka förutsättningarna för att anställda inom hälso- och sjukvården samt äldreomsorgen har kunskap om alkoholens negativa effekter på hälsan och rutiner för att identifiera och agera vid misstanke om eller upptäckt av risk- eller missbruk av alkohol.” I skrivelsen däremot finns inte området stärkt kompetens inom äldreomsorgen längre kvar som en prioriterad insats. Även detta är ett beklagligt ställningstagande av regeringen då detta är ett område som borde prioriteras baserat på studier som visar att det är bland den äldre populationen som alkoholkonsumtionen ökar.

Angående tillkännagivandet om att regeringen bör ge i uppdrag åt Socialstyrelsen att genomföra kartläggningar om missbruk i syfte att förbättra beroendevården (bet. 2020/21:SoU25 punkt 22, rskr. 2020/21:375)

Regeringen anger att den avser att återkomma till riksdagen när det gäller hanteringen av dessa tillkännagivanden tillsammans med tillkännagivandet om förstärkt vårdgaranti som ger personer med beroendeproblem snabbare rätt till vård och behandling (bet. 2020/21:SoU16 punkt 10, rskr. 2020/21:327). Kristdemokraterna vill understryka vikten av att dessa tillkännagivanden verkställs skyndsamt.

Angående tillkännagivandet om att återkomma med ett förslag till nytt övergripande mål som tar hänsyn till de varierande skadeverkningar som olika tobaks- och nikotinprodukter kan orsaka

Regeringen anger att den avser att återkomma till riksdagen och Kristdemokraterna vill understryka vikten av att tillkännagivandet verkställs skyndsamt.

Angående tillkännagivandet om uppdrag åt Socialstyrelsen att klargöra de gradskillnader av ANDT-produkters skadeverkningar som är vetenskapligt påvisade

Regeringen anger att den bedömer att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat i och med att den har gett Folkhälsomyndigheten, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering och Socialstyrelsen i uppdrag att sammanställa och tillgängliggöra kunskap om olika tobaks- och nikotinprodukters skadeverkningar. Kristdemokraterna vill påminna om att tillkännagivandet avsåg en utvärdering inom ett brett spektrum inom ANDT och instämmer därmed inte i regeringens bedömning att det är slutbehandlat.

Angående tillkännagivandet om att skapa ett nationellt kompetenscentrum för ANDTS-prevention

Ett evidensbaserat preventivt arbete är avgörande för att minska det mänskliga lidandet kopplat till ANDTS. Samordnarna vid länsstyrelser och kommuner är viktiga aktörer för att driva och koordinera det ANDTS-preventiva arbetet på regional och lokal nivå. För att samordnarna ska ha möjlighet att bedriva ett effektivt förebyggande arbete krävs stöttning. Prevention är en vetenskap, så behovet av stöd handlar framför allt om kunskap om vilka metoder som genom utvärdering har visat sig effektiva samt utbildning

¹ <http://stad.org/sv/utbildningar-restaurang/narkotika-p-krogen>.

och implementering av metoderna. Kristdemokraterna är därför väldigt glada över att en majoritet i riksdagen har ställt sig bakom vårt förslag om att Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem (STAD) vid Centrum för psykiatriforskning vid Karolinska institutet bör stå till grund för ett nationellt kompetenscentrum för ANDTS-prevention. Vi vill också påminna om utskottets tydlighet kring detta i ställningstagandet kopplat till det aktuella tillkännagivandet:

Utskottet vill understryka att det förebyggande ANDTS-arbetet på lokal och regional nivå ska bedrivas systematiskt med kunskapsbaserade metoder och insatser. Det kräver att en aktör med expertis inom preventionsvetenskap ansvarar för samordning av existerande metoder, vilket t.ex. omfattar metodutveckling och kvalitetssäkring. Kompetenscentrumet Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem (STAD) har under många år utvecklat evidensbaserade förebyggande metoder inom ANDT-området. Erfarenheterna från STAD bör enligt utskottet samlas i ett nationellt kompetenscentrum. Ett sådant nationellt kompetenscentrum bör få uppdraget att förvalta, kvalitetssäkra och vidareutveckla framgångsrika ANDTS-förebyggande metoder. Uppdraget bör också innefatta att utbilda och sprida information om centrumets resultat. Genom ett nationellt kompetenscentrum för ANDTS-prevention kan de bästa förutsättningarna skapas för att uppnå det övergripande målet för strategin. En central utgångspunkt bör vara att det nationella kompetenscentrumet ska verka inom befintlig myndighetsstruktur. Regeringen bör utreda möjligheterna att skapa ett nationellt kompetenscentrum i enlighet med vad som anförs ovan.

Baserat på ovanstående anser Kristdemokraterna att det är anmärkningsvärt att regeringen i stället för att påbörja den utredningsprocess som krävs för att få på plats ett nationellt kompetenscentrum i enlighet med utskottets ställningstagande har gett Folkhälsomyndigheten i uppdrag att lämna förslag på hur en långsiktigt hållbar utveckling, förvaltning och spridning av kunskapsbaserade arbetssätt och metoder bör organiseras för att stödja det lokala och regionala ANDTS-förebyggande arbetet (S2021/03343). Riksdagen har varit tydlig med hur den anser att ett nationellt kompetenscentrum ska vara utformat. Regeringen fördröjer genom sitt agerande därmed inrättandet av ett nationellt kompetenscentrum som är nödvändigt för att stärka Sveriges preventiva ANDTS-arbete. Det är beklagligt. Vi förutsätter att regeringen tänker om och skyndsamt verkställer riksdagens aktuella tillkännagivande.

ANDTS-strategins mål och uppföljning

Strategins övergripande mål

Regeringen föreslår i den aktuella skrivelsen att innehållet i strategin breddas till att inkludera spel om pengar, narkotikaklassade läkemedel samt nikotinprodukter. Vi välkomnar dessa tillägg men anser att strategins övergripande mål bör förankras i riksdagen för att säkerställa den partiöverskridande samsyn som krävs för ett långsiktigt framgångsrikt arbete inom ANDTS-området. I övrigt hänvisar Kristdemokraterna till vikten av att skyndsamt genomföra det tidigare nämnda tillkännagivandet inom området.

Målen måste vara mätbara och följas upp regelbundet

Regelbundet genomförda uppföljningar och analyser av strategins övergripande mål och sju långsiktiga mål är viktiga inslag för att kunna vidareutveckla och vid behov ändra prioritering av insatser under den aktuella strategiperioden, men också under framtagandet av framtida ANDTS-strategier. Att de långsiktiga målen är kvantifierbara är grundläggande. Detta gäller inte bara utfallsmått som konsumtion och skador utan också

mätbara insatser (processindikatorer). Här krävs ett utvecklingsarbete som bygger vidare på befintliga data, indikatorer och tidigare erfarenheter inom området. Det är också angeläget att analyser av data över tid inte enbart syftar till att följa upp insatserna utan också är en väsentlig del i ett proaktivt preventivt förhållningssätt där analysresultat snabbt vävs in i bedömningar av hur insatser ska utformas och verksamheter styras. Kristdemokraterna noterar att regeringen avser att ge Folkhälsomyndigheten i uppdrag att presentera ett uppföljningssystem för ANDTS-området och vi kommer att följa myndighetens arbete i frågan noga. Noterbart är också att det inom narkotikaområdet saknas tillfredsställande nationell statistik över exempelvis omfattningen av användning, antalet personer som lider av ett beroende och antalet patienter i LARO-behandling. Bättre underlag inom detta område skulle bidra till förbättrad vård och behandling, vilket i förlängningen kan minska narkotikadödligheten. Det bör därför prioriteras att ta fram statistik inom detta område.

Organisation och styrning av strategins genomförande

För att det systematiska förebyggande arbetet inom strategin ska bli framgångsrikt måste arbetet bedrivas på olika nivåer och involvera alla centrala aktörer. En ändamålsenlig organisationsstruktur och samverkansmodeller på nationell, regional och kommunal nivå är grundläggande. Strukturen med särskilda samordnare för ANDTS-arbetet både lokalt och regionalt är central för att koordinera och genomföra insatserna inom strategin. Kristdemokraterna noterar dock med oro att antalet lokala ANDTS-samordnare har minskat konstant under de senaste åren. År 2011 rapporterades 148 helårstjänster som samordnare fördelade över 80 procent av kommunerna. År 2020 hade antalet helårstjänster sjunkit till 84,5 (i samma antal kommuner) med en genomsnittlig arbetstid på 40 procent per samordnare. Det finns därmed en överhängande risk att det lokala och systematiskt förebyggande ANDTS-arbetet inte får den uppmärksamhet och de resurser som motsvarar dess samhällsliga problembörda. Det är därför avgörande med ett tydligt politiskt ledarskap som prioriterar en ändamålsenlig organisationsstruktur och resursförstärkning. Kristdemokraterna menar att detta omfattar en samordningsfunktion vid Regeringskansliet men också ett nationellt kompetenscentrum för ANDTS-prevention samt en prioritering av det civila samhällets insatser inom området.

Samordningsfunktion för ANDTS inom Regeringskansliet

För att skapa en långsiktigt hållbar nationell struktur tog den tidigare alliansregeringen beslut om att inrätta en samordningsfunktion inom Regeringskansliet för regeringens ANDT-politik. Samordningsfunktionen bestod av ett ANDT-sekretariat och ett ANDT-råd. Denna funktion utvecklades sedermera av den socialdemokratiskt ledda regeringen. I den aktuella skrivelsen anger regeringen att den eventuellt kan inrätta ett ANDTS-politiskt forum i syfte att stärka förutsättningarna för en god dialog om utvecklingen, åtaganden och behov av åtgärder mellan regeringen, berörda myndigheter och det civila samhällets organisationer. Kristdemokraterna anser inte att ANDTS-forumet som regeringen beskriver det kommer att tillfredsställa behovet av den tydliga nationella lednings- och samordningsfunktion som krävs för ett framgångsrikt genomförande av strategin. I stället bör en motsvarighet till den tidigare samordningsfunktionen återinrättas vid Regeringskansliet. Ansvarig minister bör leda ANDTS-rådet som består av fasta representanter för relevanta myndigheter, forskarsamhället, den idéburna sektorn samt Sveriges

Kommuner och Regioner. Rådet ska ha en rådgivande roll till regeringen i ANDTS-frågor och informera regeringen om bl.a. forsknings- och utredningsresultat med relevans för utformningen och uppdatering av politiken inom dessa områden. ANDTS-sekretariatet bör på operativ nivå följa utvecklingen inom området och, utifrån Folkhälsomyndighetens årliga uppföljningar och analyser samt ANDTS-rådets rådgivning, utarbeta tvååriga konkreta handlingsplaner som knyts till strategin. Samordningsfunktionen kan vid behov kompletteras med större samlingar likt regeringens föreslagna ANDTS-forum.

Folkhälsomyndigheten

Kristdemokraterna instämmer i regeringens bedömning att Folkhälsomyndigheten bör bibehålla rollen som nationellt samordnande myndighet på ANDTS-området. Här ingår ansvar för att stödja genomförandet av strategin samt kontinuerligt följa utvecklingen på området i förhållande till strategins mål och insatsområden, men även att säkerställa en ändamålsenlig och kostnadseffektiv förvaltning och vidareutveckling av de indikatorer och uppföljningssystem som behövs för att beskriva utvecklingen inom ANDTS-området. Därutöver menar Kristdemokraterna att myndigheten bör få i uppdrag att verka för att öka medvetenheten om och förståelsen för vikten av att preventivt arbete utförs strukturerat inte bara på universell nivå utan även på selektiv och indikerad nivå för att effektivt nå ut med rätt insatser till rätt målgrupper. Kristdemokraterna vill betona att det kan vara livsavgörande att barn som växer upp med föräldrar som har skadligt bruk av alkohol eller droger och/eller svår psykisk ohälsa, men också att barn och unga som själva lever med psykisk ohälsa eller en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, nås av evidensbaserade selektiva preventionsinsatser för att förebygga framtida psykisk ohälsa, riskbeteende, skadligt bruk eller beroende. Lika viktigt är det att indikerad prevention når ut till exempelvis personer med ett tidigare missbruk eller beroende för att förebygga risken för återfall. Kristdemokraterna anser därför att Folkhälsomyndigheten bör få i uppdrag att ta fram riktlinjer kring när och till vilka målgrupper de olika preventionsnivåerna (universell, selektiv och indikerad nivå) ska användas för att effektivt förebygga och minska skadeverkningarna inom ANDTS-området.

I sammanhanget är det också angeläget att det görs beräkningar av de preventiva metodernas kostnadseffektivitet för att stimulera politiska prioriteringar som främjar en ökad användning av de bevisat effektiva folkhälsofrämjande metoderna. En beräkning av kostnadseffektiviteten av STAD:s metodpaket Ansvarsfull alkoholserving visar exempelvis att för varje krona som investeras i metoden sparar samhället 39 kronor i form av uteblivna kostnader för bl.a. polisiära insatser och sjukvård.² Liknande beräkning kring kostnadseffektiviteten bör göras för i första hand Krogar mot Knark och Fotboll utan Fylla, men i förlängningen också för fler evidensbaserade metoder inom ANDTS-området.

Socialstyrelsen

Alkoholpolitiskt forum har uttalat att Socialstyrelsen behöver förtydliga statistik och riktlinjer inom alkoholområdet, då merparten av sjuklighet och dödsfall orsakade av alkohol inte ingår i Socialstyrelsens s.k. alkoholindex. Det gäller exempelvis alkoholorsakad cancer, hjärtsjukdomar och olycksfall. Bristen på denna typ av statistik är olycklig då den riskerar att leda till en kraftig underskattning av alkoholdödligheten och

² <https://docplayer.se/14898446-Ansvarsfull-alkoholserving-i-krogmiljo.html>.

alkoholsjukligheten. Kristdemokraterna anser att Socialstyrelsen bör få ett uppdrag i enlighet med ovanstående.

Det civila samhället

Kristdemokraterna ser det civila samhället som en stor resurs i det förebyggande folkhälsoarbetet, så även inom ANDTS-området där det civila samhället fyller en viktig uppgift genom att stödja personer som själva har missbruksproblematik eller lider av beroendesjukdom genom exempelvis vård och behandling, men också genom att vara till stöd för anhöriga och genom att erbjuda alkohol- och drogfria mötesplatser. Det civila samhället har sammantaget en viktig roll i att uppfylla delar av målen i ANDTS-strategin, men också i det förebyggande arbetet riktat exempelvis mot ungdomar som riskerar att hamna i kriminella miljöer. Det är en viktig del i arbetet med det praktiska genomförandet av ANDTS-strategin.

Övergripande ståndpunkter angående de olika ANDTS-produkterna

I nedanstående stycke redovisar Kristdemokraterna sina övergripande ståndpunkter angående de olika ANDTS-produkterna. För att ta del av helheten av vår politik inom området hänvisar vi till motion 2021/22:4159.

Alkohol

Kristdemokraterna står upp för en solidarisk och restriktiv alkoholpolitik som syftar till ett samhälle där alla ska kunna växa upp och leva utan risk att skadas på grund av eget eller andras bruk av alkohol. Vi värnar därför Systembolagets monopol där försäljning av alkohol ska ske med ansvar och utan vinstmaximering samt utan erbjudande om merförsäljning. Alkoholmonopolet och en aktiv prispolitik som via punktskatter gör alkohol dyrare än andra drycker samt restriktiva regler kring marknadsföring av alkoholhaltiga drycker är de viktigaste inslagen i Sveriges restriktiva alkoholpolitik. Även om de flesta dricker måttliga mängder alkohol och förknippar öl och vin med fest, livskvalitet och kulinariska upplevelser, kan alkohol ge allvarliga konsekvenser inte bara för den enskilda brukaren utan även för omgivningen. Våld och annan kriminalitet, splittrade familjeförhållanden, trafikolyckor och sjukskrivningar är några exempel. Ofta kan också fattigdom och utanförskap kopplas till bruk av alkohol. Vi bär alla dessutom på en medfödd hög eller låg risk för att utveckla ett beroende av alkohol eller andra droger. Risken för skador varierar därför mellan individer, över ålder och beroende på situation och dryckesmönster. Risken för skador av alkohol ökar gradvis med ökande konsumtion. Färs forskning visar att det inte finns någon tydlig gräns under vilken alkoholkonsumtion är helt riskfri. Baserat på den senaste forskningen är det angeläget att som en del i ANDTS-strategin uppdra åt Socialstyrelsen att se över riktlinjerna angående riskkonsumtion.

Narkotika

Kristdemokraterna vill ha ett narkotikafritt samhälle och arbetar konsekvent för att stoppa alla tendenser till drogliberalisering. Antalet döda och skadade på grund av narkotikamissbruk ska minska. Det är också prioriterat att minska dödligheten bland ungdomar kopplat till experimenterande med droger. Ett effektivt förebyggande arbete,

en god vård och behandling för den som fastnat i missbruk och beroende tillsammans med brottsbekämpande insatser från tull och polis är viktigt. Sedan 2011 har polis och tull rätt att beslagta preparat som är misstänkt farliga. En åklagare kan besluta om att varorna ska förstöras. Relevanta myndigheter har också möjlighet att beställa nya preparat på internet för att skynda på narkotikaklassningen. Hittills har samhället ofta legat steget efter, men vi får inte ge upp kampen mot nätdrogerna.

Kristdemokraterna är emot all avkriminalisering av innehav av narkotika för eget bruk. Bruk av narkotika är skadligt för hälsan och medför ett stort mänskligt lidande och många negativa effekter i samhället kopplat till exempelvis kriminalitet. Användande av narkotika ska därmed inte uppmuntras genom att trösklarna för att prova sänks. Det vore förödande om så skedde. En fördel med Sveriges nuvarande system är också att en polis som möter en ungdom som är påverkad eller innehar cannabis har rätt att ta personen till Maria Ungdom eller motsvarande beroendevård. Det ger möjlighet att bryta ett missbruk tidigt – innan det övergår till ett tyngre beroende. Kristdemokraterna är också emot all form av legalisering av narkotika. Liberaliseringsströmningarna förespråkar främst legalisering av cannabis, men Kristdemokraterna är övertygade om att de dokumenterade negativa effekterna av cannabis är alltför stora. Det är också värt att notera att koncentrationen av THC, som ger ruseffekten, är flerfald högre i cannabis i dag än vad den var för 20 år sedan. Det finns säkerställda samband mellan cannabismissbruk i tonåren och ökad risk att inte slutföra skolan och att utveckla beroende samt ökad psykisk ohälsa och kognitiva funktionsnedsättningar i vuxen ålder. En legalisering medför per definition en ökad tillgänglighet, vilket ökar risken för att ungdomar börjar använda cannabis. Detta bekräftas av en nyligen publicerad studie kring effekterna av legalisering av marijuana på ungdomars användande i Kalifornien³. Kortfattat visar resultaten att ungdomar i årskurs 7, 9 och 11 efter legaliseringen har ökat sitt användande av marijuana med 18 procent (använt någon gång) och 23 procent (användning senaste 30 dagarna) jämfört med en tidigare nedåtgående trend i användandet. En nyligen publicerad fokusrapport från CAN⁴ visar att andelen av ungdomar i årskurs 9 som har rökt cannabis de senaste tolv månaderna har legat konstant runt 5–6 procent mellan 1995 och 2019. Det är glädjande nog en låg andel i ett internationellt perspektiv. Samtidigt är det oroande att ungdomarnas uppfattning att det är en stor risk att använda cannabis regelbundet har minskat från 92 procent 1995 till under 58 procent 2019. Det är därför ytterst angeläget att upprätthålla höga trösklar för ett ökat användande genom att motverka både avkriminalisering av innehav av narkotika för eget bruk och all form av legalisering.

Under våren 2020 ställde sig Kristdemokraterna, tillsammans med samtliga övriga partier i Sveriges riksdag, bakom ett tillkännagivande om att narkotikapolitiken skulle utvärderas i syfte att säkerställa att den är förenlig med kraven på evidensbaserad vård, beprövad erfarenhet och skademinimering. Vi noterar att det har tagit väldigt lång tid, men nyligen tillsatte regeringen den aktuella utredningen. Vi välkomnar att regeringen inom den aktuella utredningen har gett ett uppdrag om att analysera om fler yrkeskategorier ska kunna ge naloxon mot opioidöverdoser, och vid behov lämna författningsförslag, samt lämna förslag på en modells för en ändamålsenlig uppföljning av missbruks- och beroendevården, inklusive användningen av naloxonläkemedel. Men Kristdemokraterna

³ Recreational Marijuana Legalization and Use Among California Adolescents: Findings From a Statewide Survey, Mallie J. Paschall et al; Journal of studies on alcohol and drugs, januari 2021.

⁴ <https://www.can.se/app/uploads/2020/04/fokusrapport-06-2020.pdf>.

vill i sammanhanget betona att riksdagen i ett tidigare tillkännagivande (bet. 2020/21:SoU20) har påpekat att det också bör utredas om fler grupper utanför hälso- och sjukvården ska kunna ge naloxon mot opioidöverdoser. Vi kan inte nog betona hur avgörande det kan vara att även anhöriga till personer i riskgrupp ges tillgång till naloxonläkemedel för att kunna ge en livräddande hjälpinsats vid en överdos. Regeringen bör därför agera skyndsamt för att tillgodose detta tillkännagivande. Avslutningsvis vill vi betona att en enig riksdag tidigare i år, genom ett tillkännagivande (bet. 2021/22:SoU10) ställde sig bakom Kristdemokraternas förslag om att utvärderingen av narkotikapolitiken skulle analysera utfallet av de internationella insatser som gjorts för att minska narkotikadödligheten. Då den aktuella utredningen saknar ett liknande direktiv anser Kristdemokraterna att regeringen ska agera skyndsamt för att ett sådant tilläggsdirektiv ska ges. Kristdemokraterna kommer därutöver att följa utredningens arbete noga och vi förbehåller oss rätten att återkomma i frågan.

Dopning

Antidopningsarbetets huvudsyfte är att skydda de rena idrottsutövarna och säkerställa deras rätt att delta och tävla i en idrott som är fri från dopning. En avgörande faktor för att säkra ett framgångsrikt antidopningsarbete är att Wadas (World Anti-Doping Agency) och de nationella antidopningsorganisationernas (NADO, National Anti-Doping Organizations) arbete genomsyras av transparens och organisatoriskt oberoende. Kristdemokraterna har under tidigare år motionerat i riksdagen om att Sveriges antidopningsverksamhet ska vara organisatoriskt oberoende från Riksidrottsförbundet. Det är en trovärdighetsfråga för att Sverige ska kunna upprätthålla en internationellt ledande position inom antidopningsarbetet. Kristdemokraterna välkomnar därför att Riksidrottsförbundet för något år sedan beslutade om att Svensk Antidoping skulle omvandlas till en fristående och oberoende NADO. Antidoping Sverige blev vid årsskiftet 2021 Sveriges nya nationella antidopningsorganisation. Vi kommer att följa arbetet vid Antidoping Sverige.

Utanför elitidrotten består dopningsanvändarna framför allt av unga män som tränar på gym och använder anabola androgena steroider (AAS) för att snabbt bli mer muskulösa. Bruk av AAS medför stora fysiska och mentala hälsorisker, varför det preventiva arbetet är viktigt. Nätverket mellan STAD och Prevention av dopning i Sverige (Prodis) driver ett ambitiöst antidopningsarbete med informationskampanjer och utbildning av gympersonal. I dag är det ca 600 gym och träningsanläggningar i 100 kommuner och 17 av länen som arbetar med STAD:s metod 100 % Ren Hårdträning, men det är angeläget att nå ut till fler gym över hela landet. I Danmark är det obligatoriskt att synliggöra om man samarbetar med den danska antidopningsorganisationen eller inte, en form av antidopningslicensiering som är värd att utvärdera även i Sverige. Kristdemokraterna menar att det av riksdagen föreslagna nationella kompetenscentrumet för ANDTS-prevention också kommer att vara en viktig aktör i det nationella förebyggande antidopningsarbetet utanför elitidrotten.

Vi har i sammanhanget också noterat att regeringen i den aktuella skrivelsen anger att den har gett uppdrag till Livsmedelsverket att vidta åtgärder för att utveckla samordningen, vägledningen och stödet avseende den offentliga kontrollen av kosttillskott (S2022/01263). I uppdraget ingår att genomföra utbildningsinsatser riktade till de kommunala kontrollmyndigheterna, att utveckla vägledning och stöd i frågor om kosttillskott, t.ex. om anonyma inköp och e-handel, samt att förbättra möjligheterna att

genom informationsinhämtning spåra osäkra kosttillskott, kosttillskott som innehåller otillåtna substanser eller kosttillskott med otillåtna påståenden. Detta är något som Kristdemokraterna har motionerat om i riksdagen under flera år. Vi välkomnar därför regeringens initiativ och kommer att följa frågan.

Tobak och nikotinprodukter

Tobaksrökning är fortfarande västvärldens enskilt största förebyggbara folkhälsoproblem och beskrivs av Världshälsoorganisationen (WHO) som en global epidemi som årligen dödar 5,4 miljoner människor. Rökning är den enskilt största påverkbara orsaken till en rad allvarliga sjukdomar inklusive hjärt-kärlsjukdomar och cancer. Förutom lidande för den drabbade och dennes anhöriga påverkas samhällsekonomin av varje cancer- och sjukdomsfall. Direkta vårdkostnader, läkemedel, strålbehandling och kirurgi är några kostnader vid sidan av sjukfrånvaro. Det är otvetydigt så att ett aktivt folkhälsoarbete inom tobaksområdet ger stora vinster för den enskilda människan och för samhället i stort. Det är därför en angelägen uppgift att få fler att sluta röka och att förebygga så att personer inte börjar. Det ska vara svårt att börja och lätt att sluta röka. Dessutom ska det i möjligaste mån förhindras att någon utsätts för passiv rökning. Exponeringsförbud för röktobak och höjda punktskatter är viktiga delar inom området. Regeringen föreslår i den aktuella skrivelsen att innehållet i strategin breddas till att inkludera även nikotinprodukter. Kristdemokraterna stöder detta baserat på de dokumenterade negativa hälsoeffekter som bruk av nikotin medför. Men det är samtidigt viktigt att beakta att nikotinprodukterna har en angelägen plats i syfte att minska de negativa effekterna av röktobak. Vi vill därför betona att politiken inom området ska syfta till att minska bruket och skadeeffekterna av röktobak genom att etablerade rökare uppmuntras att övergå till rökfria nikotinprodukter samtidigt som det ska förhindras att minderåriga börjar använda tobaks- och nikotinprodukter. Att upprätthålla ålderskontroller och arbeta med program som aktivt stöder ungdomar att välja en rök- och drogfri livsstil är fortsatt viktigt för att ännu färre ungdomar ska börja röka. Att rökningen kraftigt minskar bland ungdomar visar att de insatser som hittills gjorts uppenbarligen har haft effekt. Kristdemokraterna anser att det är viktigt med fortsatta insatser för att ännu färre ungdomar ska börja röka och för att de som är rökare ska sluta röka. Ungdomsmottagningarna har ett högt förtroende när det gäller informationsinsatser riktade till ungdomar och är därmed viktiga också i folkhälsoarbetet. Baserat på att riksdagen inom kort ska hantera propositionen Hårdare regler för nya nikotinprodukter (prop. 2021/22:200) förbehåller vi oss rätten att återkomma i dessa frågor.

Spel om pengar

Någonstans mellan 300 000 och 400 000 personer i Sverige har någon grad av spelproblem när det gäller spel om pengar. Inom gruppen finns det ca 45 000 personer som har ett utvecklat spelproblem, och 15 procent av dem som spelar varje månad på spel med hög risk har ett problemspelande. Drygt 165 000 personer delar hushåll med någon som har ett problemspelande. Av dessa är 68 000 barn. Problem med spel om pengar är en folkhälsofråga. Det är därför välkommet att regeringen har inkluderat spel om pengar i den aktuella ANDTS-strategin.

Sjukvård och socialtjänst är sedan den 1 januari 2018 skyldiga att erbjuda utredning och behandling. Det innebär att kommuner och regioner blivit ålagda att förebygga spelproblem. De ska också erbjuda stöd och behandling till personer som har allvarliga

problem med spel om pengar. Kristdemokraterna menar att riksdagens efterfrågade nationella kompetenscentrum för ANDTS-prevention är en viktig aktör även inom detta område.

Det är fortsatt så att män spelar mer om pengar än vad kvinnor gör, men oroande forskning vid Lunds universitet visar att andelen med problemspelande är högre bland kvinnor än män.⁵ Snabba internetspel om pengar har hög beroendepotential och nätkasinet utgör huvudproblemet för majoriteten av svenska problemspelare med avseende på spelproblem och skuldsättning. Det är snabba och höggradigt beroendeframkallande spel som dominerar reklamen, vilket är problematiskt. Det kan också ifrågasättas att den riskklassificering som tillämpas vid vissa landbaserade spelformer (kasino) och som gör att de blir särreglerade på grund av sin beroendepotential, inte tillämpas för nätspel och reklam för nätspel. Frågan bör utredas.

Den 1 januari 2019 infördes en ny spellag som innebär en licensmarknad. Enligt spellagen har spelbolagen en omsorgsplikt att skydda spelare mot överdrivet spelande genom att kunna identifiera och ingripa vid spelbeteende som tyder på överdrivet spelande. Bland annat har Spelpaus.se introducerats, vilket innebär att alla spel via internet ska erbjuda möjlighet för spelarna att stänga av sig från alla licenshavare genom ett centralt nationellt register, Spelpaus.se. Allt detta är positivt och välkommet. Det är för tidigt att dra några slutsatser av den nya spellagen i stort, men Kristdemokraterna ser med oro på studier som visar att det för vissa personer förekommer ett utbrett fortsatt spelande trots att personen är registrerad hos Spelpaus⁶. Det förefaller som att personer med svåra beroendeproblem som har stängt av sig via Spelpaus återfaller genom att söka sig till utländska spelsidor som inte har licens i Sverige. Denna problematik bör uppmärksammas och beaktas i arbetet framåt för att stärka spellagen.

Kristdemokraterna har även föreslagit en rad åtgärder för att stoppa skuldsättningsspirallerna som alltför ofta drabbar personer med ett riskfyllt spelande om pengar. Vi föreslår att det införs ett förbud mot utbetalningar av krediter nattetid. I Finland är det förbjudet att betala ut lån före kl. 7 på morgonen om de sökts och beviljats mellan kl. 23 och 7. Liknande regler borde gälla i Sverige. Vi vill även införa ett nationellt skuldregister som omfattar alla krediter och kreditgivare för att göra det möjligt, och tvingande, för kreditgivare att skapa sig en helhetsbild av konsumentens befintliga skulder. Sådana register finns redan på plats i bl.a. Finland och Norge. Det är också angeläget att stärka Kronofogdens arbete mot överskuldsättning, med fokus på barnfamiljer. Tyvärr har regeringen dragit ned på detta viktiga arbete; vi vill i stället utöka det. Vi föreslår också att den tillfälliga gränsen för insättningar på nätkasino sänks från 5 000 till 1 500 kronor per vecka, och motsvarande förlustgräns vid spel på värdeautomater. Det bästa vore ett generellt tak för insättningar som gällde alla spelbolag, men eftersom detta inte är möjligt i dag bör gränsen per bolag sänkas. Avslutningsvis anser Kristdemokraterna att det är viktigt att stärka Spelinspektionen så att de kan agera effektivt mot olicensierade spelbolag.

⁵ Anders Håkansson and Carolina Widinghoff, *Psychol Res Behav Manag.* 2020 Aug 18;13:681–691 *Gender Differences in Problem Gamblers in an Online Gambling Setting.*

⁶ *Gambling Despite Nationwide Self-Exclusion – A Survey in Online Gamblers in Sweden,* Håkansson and Widinghoff, *Front Psychiatry.* 2020 Dec 2; 11:599967.

Vård och behandling av skadligt bruk och beroendesjukdom

Bland personer som lever med skadligt bruk eller beroendesjukdom, oavsett om det är kopplat till alkohol, narkotika eller spel om pengar, är det vanligt med samsjuklighet med annan psykisk ohälsa. Trots att beroende är definierat som en sjukdom lever de drabbade och deras familjer ofta med stort stigma. Myten om att beroende skulle vara resultatet av en karaktärsvaghet lever dessvärre kvar. Kristdemokraterna menar att dagens delade ansvar för missbruks- och beroendevård mellan kommunens socialtjänst och regionens sjukvård är problematiskt ur flera aspekter. Majoriteten av personer som uppfyller kriterierna för alkoholberoende eller riskbruk är socialt välfungerande med bostad och arbete. Trots detta är det vanligtvis socialtjänsten som är den första kontakten vid alkoholproblematik, oavsett behov av sociala insatser eller inte. Effekten blir att många som är i behov av vård inte söker hjälp för sin alkoholproblematik. Vid svårare beroendeproblematik och samsjuklighet medför det delade huvudmannskapet att människor med stora vårdbehov ramlar mellan stolarna och blir utan den behandling som krävs för ett svårt sjukdomstillstånd. Kristdemokraterna anser att en sammanhängande vård- och behandlingskedja med samordnade insatser som hela vägen från upptäckt, via behandling till boende, fritid och arbete utgår från personens behov är grundläggande för en beroendevård utan skuld och skam. Likaså att evidensbaserad och jämlik beroendevård är tillgänglig i hela landet.

Kristdemokraterna anser utifrån de många negativa aspekterna med det dubbla huvudmannskapet, och utifrån det faktum att beroendesjukdom de facto är en sjukdom, att ansvaret för missbruks- och beroendevården bör överföras till regionen som ensam huvudman. Detta var något som förespråkades av Missbruksutredningen som presenterades redan 2011. Kristdemokraterna har drivit huvudmannsfrågan i riksdagen och gläds åt att en enig riksdag 2019 ställde sig bakom ett tillkännagivande till regeringen angående att en huvudman ska ansvara för vården av personer som lider av beroendesjukdom i kombination med annan psykisk ohälsa. Den s.k. Samsjuklighetsutredningen som tillsattes med Anders Printz som utredare presenterades i november 2021. Kristdemokraterna ser positivt på utredningens förslag om att all behandling av skadligt bruk och beroende ska vara ett ansvar för regionernas hälso- och sjukvård då det är ett viktigt steg mot en beroendevård utan skuld och skam. Utredningen är för närvarande ute på remiss och Kristdemokraterna ser fram emot att ta del av remissvaren som helhet.

När det gäller vård och behandling av skadligt bruk och beroendesjukdom är det viktigt att den erbjuds och tillgängliggörs även inom kriminalvården. I dag sker det i för låg grad, inte minst när det gäller LARO-behandling. Regeringen bör se över hur vård och behandling för målgruppen kan bli mer tillgänglig inom kriminalvården.

Pia Steensland (KD)

Acko Ankarberg Johansson (KD)

Christian Carlsson (KD)

Roland Utbult (KD)